

Vita jobb

Lokalt partiarbete för trygga anställningar och bra arbetsvillkor

2012-11-28

Inledning

Genom att arbeta systematiskt med offentlig upphandling kan ekonomisk brottslighet trängas tillbaka. Det går att ställa krav som ger trygga anställningar och bra arbetsvillkor.

Ekonomisk brottslighet skapar många problem. Utsatta människor utnyttjas som arbetskraft under svåra förhållanden. Dumpning av löner och försämring av arbetsvillkor påverkar inte bara dem som drabbas direkt. Det förändrar villkoren för hela branscher.

Brottsligheten göder kriminella grupper som riskerar att bli en maktfaktor i det lokala samhället. Dessutom förloras skatteintäkter som skulle kunna användas för att göra livet bättre för barn, sjuka och äldre.

Partiföreningar i alla kommuner uppmanas nu att driva frågan om s.k. ”vita jobb”. Detta är en specifik modell för att genom offentlig upphandling skapa bättre villkor på den lokala arbetsmarknaden och bekämpa ekonomisk brottslighet.

Arbetet är en del i den pågående arbetslivskampanj som går under parollen ”Vi är människor, inte maskiner”. Målet är trygga anställningar och bra arbetsvillkor för alla som arbetar.

Genom att arbeta lokalt med denna fråga hjälper vi varandra att profilera partiet tydligare i hela landet. Arbetet med motionen i fullmäktige kan gå hand i hand med lokalt pressarbete, kontakt med fackliga organisationer och annat utomparlamentariskt arbete.

Vi ska bli kända som det parti som bäst värnar de anställdas villkor på arbetsmarknaden.

Det går att ställa krav vid offentlig upphandling

Det finns en del myter om offentlig upphandling som inte stämmer. Lagen om offentlig upphandling är begränsande, och Vänsterpartiet menar att den måste ändras, men det går att ställa krav på dem som deltar i upphandlingen. Genom att vi lär oss mer om vilka krav man faktiskt kan ställa kan vi påverka verkligheten för många i arbetslivet.

Statens och kommunernas offentliga upphandling omsätter cirka 500 miljarder kronor varje år. Det är en ofantlig summa. Vad dessa pengar används till påverkar samhällsutvecklingen. Att upphandla med rätt krav är en viktig del i att ta ansvar för hela samhällets väl.

Det finns de som säger att det inte går att ställa krav på löner och arbetsvillkor när kommunen ska upphandla städning eller bygga nya vårdhem för äldre. Det stämmer inte. I lagen står det klart och tydligt att man får ”ställa särskilda sociala, miljömässiga och andra villkor för hur ett kontrakt ska fullgöras”. (LOU 6 kap. 13§)

Några av de saker man kan ställa krav på är:

- Anlita arbetslösa
- Främja jämställdhet mellan könen
- Följa bestämmelserna i ILO:s grundläggande konventioner

Det går inte att ställa krav på att det ska finnas kollektivavtal. Däremot går det att kräva att man följer vissa uttryckligt angivna villkor som återfinns i de kollektivavtal som gäller för den aktuella branschen. Med andra ord kan man tvinga företagen att följa samma villkor som i kollektivavtalen även om de inte själva skrivit under dem.

Vad är Vita jobbmodellen?

Vita jobbmodellen togs fram i Stockholm 2004 i ett samarbetsprojekt mellan flera olika fackförbund och kommunens jurister. Modellen kom att användas i både kommunen och landstinget, innan de borgerliga partierna tog makten 2006.

Mest aktuell är modellen nu i Malmö, där kommunen just nu håller på att implementera modellen i sitt upphandlingsarbete.

I modellen är samverkan med de fackliga organisationerna central. Facken bör delta i arbetet med upphandlingen från allra första början för att formulera de krav som ska ställas i annonsen och vidare till att genom sina särskilda branschkunskaper sälla i urvalsprocessen. När upphandlingen är de fackliga organisationerna de som självklart är bäst på att bevaka att företagen följer de sociala villkor som uppställts i upphandlingsavtalen.

Hur går detta till i praktiken?

Hur modellen bör utformas beskrivs i detalj i en handbok som skrivits av Kurt Junesjö. Det är en handbok som tar upp det rättsliga ramverket för offentlig upphandling och vilka möjligheter som finns. Men också varningssignaler som att vara observant på ett företags omsättning i jämförelse med personalkostnader. Denna form av kontrollpunkter (nyckeltalsanalys) kan anpassas till den verksamhet som är aktuell.

Vita jobb består av två delar. Den ena är regler för upphandling som innebär att man utnyttjar de möjligheter LOU ger för att förhindra social dumpning och svartarbete. Detta sker genom att sociala villkor och villkor som förhindrar eller försvårar svartarbete skrivs in i upphandlingsavtalet. Enligt LOU får upphandlaren kräva sådana särskilda villkor för hur uppdraget skall genomföras. Villkoren ska anges i annonsen om upphandling.

Modellen är helt och hållet anpassad till lagstiftningen och går ut på att i upphandlingsavtalen ställa krav i upphandlingsavtalen på att företagen ska följa de viktigaste sociala villkoren i branschernas kollektivavtal. Mer specifikt gäller det löne-, arbetstids- och förmånsbestämmelser.

De särskilda kontraktsvillkoren som följer av Vita jobb kan delas upp i fyra delar:

- Särskilda villkor att leverantören inte får anlita ”svart arbetskraft” och inte falska uppdragstagare som egentligen enligt arbetsrättslagstiftningen ska klassas som arbetstagare etc.
- En särskild hänvisning till de bestämmelser i tillämpligt branschavtal som leverantören förbinder sig att tillämpa för arbetet.

- En skyldighet att underkasta sig kontroll av att de särskilda kontraktsvillkoren följs.
- Hävnings- och skadeståndsbestämmelser som reglerar vad som sker om de särskilda kontraktsvillkoren inte iakttas av entreprenören.

Den andra delen av Vita jobb handlar om kontrollen av att dessa särskilda avtalsvillkor verkligen uppfylls. Här är, som tidigare nämnts, fackens roll central.

Mer information och kontaktpersoner

Handboken för modellen, skriven av Kurt Junesjö, och mer information om modellen finns på sidan www.avtalsinformation.nu (se fliken "Informationsmaterial").

Vänsterpartiet i Malmö delar gärna med sig av sina erfarenheter och kunskaper:
Morgan Svensson, politisk sekreterare
morgan.svensson@malmo.se
0708-161 702

Inom de fackliga organisationer finns folk som gärna vill bli kontaktade om arbete kring Vita jobbmodellen och som också gärna blir inbjudna till fullmäktigegrupper eller partiföreningar för att berätta mer:

Gesa Markusson, ombudsman på Fastighetsanställdas förbund Region Ost
gesa.markusson@fastighets.se
08 - 440 72 12

K-G Westlund, ombudsman på LO-distriktet i Stockholm
k-g.westlund@lo.se
08-789 49 13

Christer Rydh, ombudsman på SEKO
christer.rydh@seko.se
08-791 41 53

Ni kan förstås även prova att kontakta mer lokala fackliga företrädare eller folk från andra förbund som har haft med modellen att göra, till exempel Transport, Byggnads eller Kommunal.

Eftersom arbetet med Vita jobbmodellen är en del av arbetet i kampanjen "Vi är människor, inte maskiner", så vill gärna kampanjgruppen få återkoppling på vad ni gör med anledning av detta utskick, om ni lägger en motion, skriver en debattartikel eller tar andra initiativ. Skriv då en rad till:

Johannes Kindstedt, politisk sekreterare på partikansliet
johannes.kindstedt@riksdagen.se

Förslag på motion till fullmäktige

Bekämpa den ekonomiska brottsligheten

Den ekonomiska brottsligheten omfattar miljardbelopp. En del av detta kommer från offentlig upphandling. Samhällskonsekvenserna av denna brottslighet är mycket allvarliga. Skattemedel hamnar hos kriminella istället för elever, sjuka, gamla och andra som pengarna är avsedda för. Kriminella företag betalar heller inte skatt utan ofta förs pengar ut till skatteparadis.

Människor i en utsatt situation utnyttjas som arbetskraft med dåliga arbetsvillkor. Detta innebär även en press på andra löntagares villkor. Seriösa företag kan inte konkurrera med skumraskföretagen på lika villkor. Erfarenheter visar också att omfattande ekonomisk brottslighet kan innebära att personerna bakom brottsligheten blir maktfaktorer i lokalsamhället, men även i vidare omfattning.

Det finns alltså en mängd skäl att stärka kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Insatser görs av olika myndigheter, kommuner och landsting. Men insatserna behöver stärkas och systematiseras. Och det finns exempel att titta på. Bland annat Malmö stad håller på att utveckla arbetet mot den ekonomiska brottsligheten med metoden ”Vita jobb”.

”Vita jobb” är ett verktyg mot svartarbete och social dumping vid offentlig upphandling. Vita jobb är ett samarbetsprojekt mellan ett antal fackliga organisationer inom sektorer som är speciellt utsatta för konsekvenserna av svartarbete. Handboken tar upp rättsliga möjligheter för offentliga myndigheter och organ att agera för att förebygga, uppdaga och åtgärda svartarbete och ekonomisk brottslighet. Det finns praktiska tips på hur man kan upptäcka osund anbuds konkurrens bland annat genom avvikande nyckeltal. (T.ex. låga personalkostnader i förhållande till omsättningen). Metoden ”Vita jobb” bör även utvecklas, anpassas och implementeras i XXXXX.

Åtgärder måste också till för att förhindra att våra skattemedel hamnar i skatteparadis. Skatteparadisen har inte bara låga eller obefintliga skatter utan även obefintliga bokföringslagar. Internationella valutafonden (IMF) listar årligen vilka länder och områden det rör sig om.

1. Jag yrkar att XXXXX ska anpassa, utveckla och implementera metoden ”Vita jobb” för att bekämpa svartarbete och ekonomisk brottslighet i XXXXX vid offentlig upphandling.
2. Jag yrkar att XXXXX utesluter företag med anknytning till offshore-ekonomier (skatteparadis) vid alla former av upphandlingar eller i andra former av verksamheter där betalning sker med våra skattepengar. Det ska omfatta offshore-ekonomier enligt IMF:s lista och vara stater/områden utanför EU/EES.

Avsändarens namn

Vänsterpartiet

Förslag på lokal insändare till tidningen

Vår kommun ska inte köpa svartjobb

Idag lägger Vänsterpartiet en motion till kommunfullmäktige som handlar om att kommunens pengar aldrig ska stödja ekonomisk brottslighet och dumpning av löner och anställningsvillkor. Kommen ska använda Vita jobbmodellen!

Ekonomisk brottslighet skapar problem på flera plan. Utsatta människor utnyttjas som arbetskraft under svåra förhållanden. Den dumpning av löner och försämring av arbetsvillkor som detta innebär påverkar inte bara de som är direkt drabbade utan sätter även press på villkoren i hela branscher. Brottsligheten göder kriminella grupper som riskerar att bli en maktfaktor i det lokala samhället. Dessutom förlorar den gemensamma sektorn skatteintäkter som skulle kunna komma barn, sjuka och äldre till del.

När kommunen ska köpa varor eller tjänster i en större omfattning måste man göra en offentlig upphandling. Det kan handla om att man ska bygga en förskola eller teckna kontrakt med städfirmor.

Offentlig upphandling styrs av ett detaljerat regelverk. Regelverket är stelbent, men det finns ändå möjligheter att ställa krav. Ett krav som är självklart för oss att ställa är att kommunens pengar bara ska få leda till vita jobb.

Därför lägger vi idag en motion till kommunfullmäktige om att man ska använda den så kallade Vita jobbmodellen när man upphandlar. Modellen har utvecklats av en rad fackförbund och har tidigare använts i Stockholm. Den ska nu börja användas i Malmö. Vi bör ta efter i vår kommun.

Modellen går ut på att företagen ska teckna kontrakt på att följa vissa löne- och anställningsvillkor som finns i kollektivavtal och att man förbinder sig att inte anlita svart arbetskraft. Det går inte att kräva av företagen att de ska teckna kollektivavtal, men det går att kräva att de ska följa vissa av kollektivavtalens villkor om de ska kunna få uppdrag av kommunen.

De lokala fackliga organisationerna spelar en nyckelroll i modellen med sina kunskaper om den lokala arbetsmarknaden och för att kontrollera att företagen följer vad de lovat.

Vänsterpartiet driver just nu kampanjen "Vi är människor, inte maskiner". En kampanj vars mål är att skapa trygga anställningar och bra arbetsvillkor för alla som arbetar. Att motverka svartarbete och dess negativa konsekvenser är en viktig del av detta.

